

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
MINTAQAVIY BO‘LIMI
XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI**

**XORAZM MA‘MUN
AKADEMIYASI
AXBOROTNOMASI**

Axborotnoma OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrdagi 223/4-son qarori bilan biologiya, qishloq xo‘jaligi, tarix, iqtisodiyot, filologiya va arxitektura fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2024-5/4

**Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi
2006 yildan boshlab chop qilinadi**

Xiva-2024

Bosh muharrir:

Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Hasanov Shodlik Bekpo‘latovich, k.f.n., k.i.x.

Tahrir hayati:

Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.
Abdullayeva Muborak Maxmusovna, b.f.d., prof.
Abduhalimov Bahrom Abduraximovich, t.f.d., prof.
Agzamova Gulchexra Azizovna, t.f.d., prof.
Aimbetov Nagmet Kalliyevich, i.f.d., akad.
Ametov Yakub Idrisovich, d.b.n., prof.
Babadjanov Xushnut, f.f.n., prof.
Bobojonova Sayyora Xushnudovna, b.f.n., dos.
Bekchanov Davron Jumanazarovich, k.f.d.
Buriyev Xasan Chutbayevich, b.f.d., prof.
Gandjayeva Lola Atanazarovna, b.f.d., k.i.x.
Davletov Sanjar Rajabovich, tar.f.d.
Durdiyeva Gavhar Salayevna, arx.f.d.
Ibragimov Baxtiyor To‘laganovich, k.f.d., akad.
Izzatullayev Zuvayd, b.f.d., prof.
Ismailov Is‘haqjon Otabayevich, f.f.n., dos.
Jumaniyozov Zoxid Otaboyevich, f.f.n., dos.
Jumanov Murat Arepbayevich, d.b.n., prof.
Kadirova Shaxnoza Abdusalilovna, k.f.d., prof.
Qalandarov Nazimxon Nazirovich, b.f.f.d., k.i.x.
Karabayev Ikramjan Turayevich, q/x.f.d., prof.
Karimov Ulug‘bek Temirbayevich, DSc
Kurbanbayev Ilhom Jumanazarovich, b.f.d., prof.
Kurbanova Saida Bekchanovna, f.f.n., dos.
Qutliyev Uchqun Otoboyevich, f-m.f.d.
Lamers Jon, q/x.f.d., prof.
Maykl S. Enjel, b.f.d., prof.
Maxmudov Raufjon Baxodirovich, f.f.d., k.i.x.
Mirzayev Sirojiddin Zayniyevich, f-m.f.d., prof.
Mirzayeva Gulnara Saidarifovna, b.f.d.

Pazilov Abduvayeit, b.f.d., prof.
Razzaqova Surayyo Razzoqovna, k.f.f.d., dos.
Ramatov Bakmat Zaripovich, q/x.f.n., dos.
Raximov Raxim Atajanovich, t.f.d., prof.
Raximov Matnazar Shomurotovich, b.f.d., prof.
Raximova Go‘zal Yuldashovna, f.f.f.d., dos.
Ro‘zmetov Baxtiyar, i.f.d., prof.
Ro‘zmetov Dilshod Ro‘zimboyevich, g.f.n., k.i.x.
Sadullayev Azimboy, f-m.f.d., akad.
Salayev San‘atbek Komilovich, i.f.d., prof.
Saparbayeva Gulandam Masharipovna, f.f.f.d.
Saparov Kalandar Abdullayevich, b.f.d., prof.
Safarov Alisher Karimdjaniyevich, b.f.d., dos.
Sirojov Oybek Ochilovich, s.f.d., prof.
Sobitov O‘lmasboy Tojxmedovich, b.f.f.d., k.i.x.
Sotipov Goyipnazar, q/x.f.d., prof.
Tojibayev Komiljon Sharobidinovich, b.f.d., akad.
Xolliyev Askar Ergashevich, b.f.d., prof.
Xolmatov Baxtiyor Rustamovich, b.f.d.
Cho‘ponov Otanazar Otojovich, f.f.d., dos.
Shakarboyev Erkin Berdikulovich, b.f.d., prof.
Ermatova Jamila Ismailovna, f.f.n., dos.
Eshchanov Ruzumboy Abdullayevich, b.f.d., prof.
O‘razboyev G‘ayrat O‘razaliyevich, f-m.f.d.
O‘rozboyev Abdulla Durdiyevich, f.f.d.
Hajiyeva Maqsuda Sultonovna, fal.f.d.
Hasanov Shodlik Bekpo‘latovich, k.f.n., k.i.x.
Xudayberganova Durdona Sidiqovna, f.f.d.
Xudoyberganov Oybek Ikromovich, PhD, k.i.x.

Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi: ilmiy jurnal.-№5/4 (114), Xorazm Ma‘mun akademiyasi, 2024 y. – 571 b. – Bosma nashrning elektron varianti - <http://mamun.uz/uz/page/56>

ISSN 2091-573 X

Muassis: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi mintaqaviy bo‘limi – Xorazm Ma‘mun akademiyasi

МУҲРАҶА
FILOLOGIYA FANLARI

Abdullayeva G. Bolalar she'riyatida lirik qahramon ifodasi	7
Abdullayeva G.N. Vafo va xiyonat ziddiyati	9
Abdullayeva P.U. Ellipsis va substitutsiya hodisalari	12
Abdurahmonova H.Yu., Nishonov P.P. XIX asrda fransuz adabiyoti: qishloq turmush tarzi manzaralari va adabiy tendensiyalar	15
Abdurakhmonova A. Clarity counts: avoiding ambiguity through proper punctuation	17
Abdusagatova F. Radio eshittirishdagi yangi yo'nalishlar - davr talabi	20
Ahmadiyeva S.M., Shavkatova N.Z. Pragmatonimlarda stilistik vositalarning qo'llanilishi	23
Ahmadzade O. Functional styles of the Azerbaijani literary language of the XIX and early XX centuries in the researches of academician Tofiq Hajiyev	25
Akhmedova S.H., Bafoyeva D.D. Linguistic and cultural characteristics of english and uzbek proverbs	28
Alimova K.M. Postmodernizm davri kampus romanlari poetikasi	30
Allaberganova R., Maxmudov R. Qadimgi turkiy qavmlardagi ayrim shaxs nomlarining antropotsentrik tadqiqi	33
Allayev Z.M. Development of oneirosphere in traditional China	37
Alqarov N.A. Investigating Utopian and Dystopian Motifs within Germanic and Romantic Literary Traditions	39
Amonov H.H., Raximova G. Pahlavon Mahmud she'riyatida ilm-ma'rifat afzalliklari va nodonlikning illatlari talqini	43
Amonova Z.Q., To'rayeva M.T. Alisher Navoiy lirikasida ma'shuqa uzvlarining badiiy talqinlari	46
Amonov U.S., Saparova Sh.R. Sadridin Ayniy bolalar adabiyotining asoschisi	50
Anvarova S.M. Translating names of uzbek national clothes into english language	53
Atadjanova S.A. "Zubdatu-t-tavorix" asari she'riy shakllaridagi ma'naviy san'atlar	55
Ataniyazova D. Sh. Pragmatical characteristics of english and uzbek proverbs with food components	58
Ataxanova V.R. «Kitobi dadam qo'rqu» va Xorazm dostonlarining motivlar tizimi bo'yicha tahlili	61
Avezova A.M. Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiyning "Layli va Majnun" dostonlari qiyosiy adabiyotshunoslik aspektida	63
Axmadaliyeva S.M. Onomastik ko'lam va unda pragmatonimlarning o'rni	66
Azamatova G.S. Category of number in german language	69
Babajanova L.J. Bilingval tezaurus yaratishda muammo va qiyinchiliklar. O'zbek va ingliz tillardagi fe'llarning valentlik munosabati masalalari	72
Babayeva P.T. Lexical-semantic features of onomastic units and points of development in fiction	75
Bakhronova B. The ways of improving note-taking skills in sequential translation	77
Baxranova D.U., Qarshiyeva L.Z. Fe'l so'z turkumiga oid so'zlarda polisimiyaning hosil bo'lishi	80
Baymuratova X.A. "Firdavs ul-iqbol" asarida qo'llangan ayrim kosmonimlar xususida	84
Berdibekova H.M. O'zbek tilidagi falsafiy terminlarni ta'limiy korpusda teglash masalasi	87
Boboxonova S.X. Nemis va o'zbek tillarida hozirgi -kelasi zamoni o'rgatishning metodikasi	90
Botirbayeva Z., Bahodirova F. Giperbola (mubolag'a san'ati)ning reklamadagi o'rni	93
Choriyev U. Jadid ma'rifatparvarlari yaratgan darsliklarning ilmiy ahamiyati	96
Davlatnazarov D.R. "Go'ro'g'lining tug'ilishi" dostonining versiyalaridagi antroponimlarning farqlanishi	99
Djalilova D.Z. "Javzo" romanida malikalar obrazi tahlili	101
Do'smatov S. Hamadoniy va Haririy maqomalarining o'ziga xosliklari	104
Egamnazarova D.Sh. Analyzing syntactic deviations through patterns, purposes, and perceptions	107
Ergasheva X. Qishloq xo'jaligiga oid atamalarning leksik-semantik xususiyatlari	109
Eshqobilova O. Ingliz va o'zbek tili so'z birikmalari tuzilishining konseptual-kognitiv tasviri va matn shakllantirish imkoniyatlari	112
Fayzullayeva R. Ilk yozma manbalardagi vatan talqinining Sirojiddin Sayyid ijodiga ta'siri	114
Gafurova S.U. "Tavorixi guzida – Nusratnoma" asarida qo'llangan etnonimlar	117
Hakimjonova R. Tushbitiklarda arxetip obrazlar	120
Ibragimova I.A. Til va tafakkurning birlashtiruvchilik xususiyati	124

Israil M. Qayta qurish davridagi o'zbek gazeta matnlarining lisoniy-uslubiy jihatlari: sotsiolingvistik yondashuv	127
Jabborova Z.M. Jahon va o'zbek tilshunosligida publisistik uslub va uning turlari	130
Jalilova M.Z. To'y-marosim nomlarini bildiruvchi ayrim etnografizmlar xususida	134
Jo'rayeva N.Sh. Evfemizm, yohud yumshoq muomala fransuz ayollari talqinida	137
Jumanazarova N. Xiva toponimining kelib chiqishi	139
Karshieva Sh.Sh. Criteria for formation of innovative speech units in english and uzbek languages	142
Kiryigitova N. Amir Temur obrazining badiiy ijodda yoritilishi	144
Komilova G.T. Linguoculturological analysis of gender characteristics in uzbek artistic speech	146
Kurbanova I.Sh. Ingliz va o'zbek tillarida morfologik usulda yasalgan temir yo'l terminlari	149
Kuryozova D., Yodgorova N. Shermuhammad Munis tarjimasidagi "Ravzatu-s-safo" asarida qo'llanilgan ayrim eroniy leksik birliklar tahlili	152
Liu Likun Classification and characteristics of modern chinese color words	155
Madaminova D.B. Isajon Sultonning "Bilga xoqon" romanida maqollardan foydalanish mahorati	159
Madieva M.Yu. Cultural features of brand names	162
Masharipov M.M. Mahmudxo'ja Behbudiy publitsistikasida semantik okkazonalizmlarning nutqiy voqelanishi	165
Mavlonov A. L. Vilderning "Preriyadagi kichkina uy" asarida tarixiy janr xususiyatlarining davr va insonlar, ko'chmanchi oila munosabatlari tasviri orqali ifodasi	169
Maxamatova F. Abdulla Qahhor uslubidagi ayrim o'ziga xosliklar haqida mulohazalar	171
Maxmitova D.S. Alisher Navoiy asarlarida insoniy fazilatlar haqida	174
Maxmudov R., Matkarimova G. Ingliz va o'zbek tillaridagi ayrim fitonimik frazeologizmlarning qiyosiy tahlili	177
Maxmudov R., Yusupova S. Dunyo xalqlaridagi allalarning lingvokulturologik xususiyatlari	181
Meylieva G.M. Teaching terminology in language for specific purposes	184
Muhammadiyeva N.X. O'zbek tilshunosligida terminologik tizim tahlilining asosiy tamoyil va yo'nalishlari	186
Muhammadiyeva Sh.A. Ayol va erkak obrazlarining shakllanishida ingliz va o'zbek til madaniyatidagi ekstralingvistik faktorlar	189
Murodova A.X. O'zbek va turk tillarida "boylik" konseptini ifodalagan frazeologik iboralar	191
Mustafayeva M.B. Ingliz tilidagi modal so'zlarning semantik xususiyatlari	196
Muxiddinova S.A. Til va madaniyatning hozirgi zamon tilshunosligidagi talqini	198
Nazarova D.B. O'zbek tili ish yuritish uslubining tasniflanishi	202
Nazarova Z.K. The study of english somatic phraseology with uzbek language	204
Nuraliyev G'.Q. Taqlid so'zga yuklangan ma'no	207
Odinayeva N.L., Norqulova M. The depiction of female main characters in the novel "gone with the wind" by margaret mitchell	209
Otajonova D.B. Shaxs omiliga yo'naltirilgan antroposentrik tahlil	212
Qalandarov Sh. Boshlang'ich sinf darsliklaridagi ertak namunalarning lingvopoetik tahlili	215
Qalandarov Sh. Ertak janr xususiyatlari	218
Qarshiyeva Sh.Sh. Ingliz va o'zbek tillarida innovatsion iqtisodiy nutqiy birliklarning struktur tahlili	221
Qodirjonova I.B. O'zbek adabiyotida yetim obrazi va yetimlik motivining vujudga kelishi va ularning tadriji	223
Qodirova M.S. Tohir Malikning "Alvido bolalik" asarida qo'llangan parantez birliklar tahlili	228
Qosimova X.O. Turli tizimdagi tillarda kirish bo'laklar va ularni ifodalovchi sintaktik vositalar	231
Rabieva M.G. Speech norm and dysphemia	234
Radjabkulov O.R. Evfemizmlar va ularning shakllanish turlari	236
Ruzimatova G.Sh. O'zbek bolalar she'riyatida ruhiyat tasvirining badiiy talqini	240
Ruzmatova N.N., Jurayeva I.A. Adequacy and equivalency issues in translation	243
Safarova Sh.A. "Hayrat ul-abror" dostonida "me'roj" tasviri	246
Safarova Z.T., Narzulloyeva M.N. Charlz Dikkensning "Oliver Twist" romanida bolalarga nisbatan adolatsizlikning tasviri	248
Saparova Sh.R. Bolalar adabiyotini o'qitishda Sadridin Ayniy hayoti va ijodiga murojaat	250
Sapayeva V., Maxmudov R. Qadimgi yunon-rim tillaridan o'zlashgan ayrim arxitektura-qurilish atamalarining etimologik tadqiqi	252
Saydaliyeva A.E. Irony and literary theory	255

Seytniyazova G.M. Shoir S.Ibragimov she'rlarida tasvir va ularning badiiy tarjimalarda takrorlanishi	258
Shaxobiddinova Sh.M. Asosiy tushunchalarning kontseptual maydonlarini modellashtirish	263
Sheraliyeva M.I., Maxmudjonova N. Cho'lponning "Kecha va kunduz" romanida qo'llanilgan sinonimlar tasnifi	265
Shukurova S. Psychological and social aspects of the tragedy of suicide in english and uzbek literature	268
Sindorov L.K. Oybekning "Navoiy" rominidagi oshxona buyum va jihozlariga oid leksemalar	271
Sobirova D.R. Tibbiy reklamalarda lokutiv nutqiy akt	273
Sotvoldiyeva I. Ingliz va o'zbek tillaridagi kollokvializmlarning qiyosiy tahlili	276
Suvanova M. Marosimlarga oid etnografik lakunalar lisoniy birlik sifatida	278
Tadjimatova G.Sh., Arslanbekova Sh.D. Language policy and the emergence of lingua franca among young language learners	281
Teshaboyev D.R. Ilmiy nutq uslubida qo'llanuvchi havola bo'lakli ergash gapli qo'shma gaplar	284
Teshaboyev D.R. Navoiy asarlarida qo'llangan "shaxs" arxisemali leksemalar tadqiqiga doir	287
Toliyeva Sh.I. Lingvistik ekspertizaning tasnifi masalasi	290
Toshboyeva O.E. Tilshunoslikda terminologiya va nominatsiya: nazariy asoslar va farqli jihatlar	293
Turdimurodova U. Linguistic and cultural features of alternative phrases in english and uzbek languages	295
Tuxtanazarova S.U. Konsept - olamning konseptual manzarasining birligi sifatida	298
Tuxtanazarova S.U. Linguaculturology: bridging linguistics and culture	301
Tuxtasinova Z. M. Haqoratning konsept sifatida voqelanishi	304
Uluqov N., Jalilova M. "Boburnoma"da Namangan viloyati toponimiyasi talqini	306
Uluqov N., Xalilova N. Qo'qon xonligiga oid tarixiy ayollar ismlarining lisoniy xususiyatlari	310
Umarova I.A. Isajon Sultonning "Alisher Navoiy" romanida tarixiy haqiqat va badiiylik	313
Vaxobjonova R. Publitsistik uslubning leksik-semantik xususiyatlari	316
Xakimov A.A. Matn ustida ishlash yo'sinlari	319
Xalilova D., Qurbonov J. Ertaklarning tarkibiy va semantik xususiyatlari	321
Xamidova N.I. Eksperimental fonetika: xususiyatlari va imkoniyatlari	324
Xamroyeva D.J. Sarguzasht adabiyotida anaxroniyaning ko'rinishlari	328
Xidirov O.J. O'zbek tili korpusida so'z birikmalarini sintaktik teglash	331
Xolmuradova J.I. Shevaga xos so'zlarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra farqlanishi	333
Xudoyberdiyeva G.Sh. Ingliz adabiyoti adiblarining fantastik janrdagi asarlarida psixologik mahorat	337
Yuldashev J.U. Said Ahmad romanlarida o'xshatishlar lingvopoetikasi	340
Yuldasheva M.A. Badiiy adabiyotda pretsedent nomlar va ularning matn talqinidagi o'rni	343
Yuldasheva M.A. Exploring the role and impact of intertextual devices in literary texts	346
Yuldasheva M.A. Implicit meanings in english proverbs	349
Yusupova H.U. Specific features of bildungsroman in "The kiterunner" by Khaled Hosseini	352
Zarpillayeva Sh.Z. "Sabo va Samandar" romanida mumtoz adabiyot an'analari	355
Ziyadullayeva M.T. Lexical-semantic features of addressing women in english and uzbek languages	358
Абдувахобова Д.Э. Лексическая многогранность и богатство русского языка	360
Абдуллаева Б.К. Образы влюбленных и соперника	363
Абдуллаев Х. Раскрытие экологических метафор: исследование синергии языка и экологии посредством эколлингвистики	366
Агзамходжаева Ш.С. Образ влюбленного в суфийском учении Алишера Навои	369
Акбарходжаева Ф.А. Тиббиёт терминларининг белгили критериялари: шаклланиши ва ривожланиши	372
Алиева З.Р. Идеографический словарь как коммуникативная система и справочник для билингвов	376
Велишаева Э.С. Лингвостатистические характеристики общеязыкового и индивидуально-авторского употребления фразеологизмов в художественной прозе В.В. Набокова	378
Джафарова Д.И. "Хотира" тушунчасининг тилшуносликдаги ўрни ҳамда фанлар билан боғлиқлиги	381
Зоҳидова Д. Навоий лирикасида ҳижроннинг поэтик талқини	385
Исмоилова М.И. Рус тилида поссессивликнинг ифодаланиши	388

Ишанқулова Г.Р. “Бобурнома” асаридаги жой номларининг лексикографик талқини	392
Камалходжаева С.С. Анализ речевого поведения следователя на допросе: судебная лингвистика раскрывает тонкости коммуникации	394
Каримова З.Ф. Ундов сўз-гапларнинг лингвопоэтик хусусиятлари	397
Каюмова Н.К. Фразеологизм как составная целостная единица языка лексические особенности фразеологизмов	400
Кушматова М.С. Структурно-грамматические особенности фразеологических единиц в русском, английском и узбекском языках	403
Мавланова Д.С. Лингвокультурные особенности пословиц в русском и английском языках	405
Мавланова Д.С. Роль и место пословиц и поговорок в системе языка и их лингвистические особенности	408
Махсудова Н. Халқ мақолларида ўзбек миллий қиёфаси	410
Мусаев А.С. Современная лингвистическая научная парадигма и структурализм	415
Мухторова М.М. Прагмалингвистическое исследование акта упрека в современном английском языке	418
Мўминова Г. Шавкат Раҳмон шеърлярида эстетик идеалнинг ифодаланиши	421
Пўлатова Ў.С. Инглиз юридик терминларининг лексик – семантик ифодаланиши	426
Умарова М.С. Применение корпусной лингвистики в компьютеризированном обучении иностранным языкам	429
Усманова Ш. Қўқон хонлиги давридаги ўзбек шоирлари ижодининг лингвомаданий хусусиятлари	431
Файzieва С.А. Совместимые лексические единицы входного и выходного языков: ядро параллельных текстов	435
Ходжаева Г.Б., Салаева Г.Ф. Ўзбек тилига сўз ўзлашиш жараёни	437
Қурбонов А.Ш. Мавжуда Ҳамидова тавсифлаган ва илмий муомалага киритган асарлар	440

bilan kuyov oynada bir-birini ko'rishadi. Bu ham qadimgi mentalitet bilan bog'liq marosim turi hisoblanadi.

Deylik, bir xalqda etnik xususiyat (urf-odat, an'ana, falsafiy, diniy qarashlar) unutilib, bunga mos ravishda ularni ifodalovchi til birliklari ham faol lisoniy xazinadan chiqib, o'tmish voqeligiga aylana boradi. Natijada millat, xalq, elatning o'zligiga putur yeta boshlaydi. Millat, xalq, elat o'z ma'naviyatidan mahrum bo'lib boradi. Bu, muqarrar ravishda, faol leksikada ham o'z aksini topadi. Til leksikasida etnografik mikrosistema tanazzulga uchray boshlaydi. Bu etnik omillarning tilga ta'siridir. Pirovardida etnografik leksikaga ega bo'lmagan millat farzandlari ongidagi etnolisoniy bo'shliq g'ayrietnolisoniy unsurlar bilan to'lib boradi. Til va etnik xususiyat ta'sirini ajratish faqat tadqiqiy maqsadda bo'lib, bu ajratish nisbiy tabiatga ega, aslida ular yaxlit sodir bo'ladigan uzluksiz va uzviy jarayon.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Amonturdiyev N. Surxondaryo etnografizmlarining leksikografik xususiyatlari. Avtoreferat. – Termiz, 2021.
2. Kurbanazarova N. Surxondaryo to'y marosimi etnografizmlari. Monografiya. – Termiz, 2022.
3. Omonturdiyev A. Chorvachilikka oid so'z va atamalarining qisqacha tematik evfemik lug'ati. – Toshkent, 2015.
4. Mahmud Sattor. O'zbek udumlari. – Toshkent: Cho'lpon, 2007. – 192 b.
5. Ўзбек халқ шевалари луғати. – Тошкент, Фан, 1971. – 410 б.
6. Хонхужаева А. Тожик тилининг тўй ва мотам маросимларига оид этнографик лексикаси. Филология фанлари бўйича фалсафа доктори PhD дисс. автореферати. – Самарқанд, 2019. – 50 б.
7. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. 5-том. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси Давлат илмий нашриёти, 2003.

UO'K 81'373.49

EVFEMIZM, YOHUD YUMSHOQ MUOMALA FRANSUZ AYOLLARI TALQINIDA

N.Sh.Jo'rayeva, magistrant, Buxoro Davlat Universiteti, Buxoro

Annotatsiya. Mazkur maqola evfemizm tushunchasi, mazkur tushunchaning tilshunoslikdagi o'рни, gender lingvistikasi, shuningdek fransuz ayollarining evfemik birliklardan foydalanishdagi o'ziga xos xususiyatlarni yoritib beradi.

Kalit so'zlar: evfemizm, gender lingvistikasi, disfemizm, evfemik guruh.

Аннотация. В данной статье освещаются понятия эвфемизма, его роль в лингвистике, гендерная лингвистика и особенности использования эвфемизма французскими женщинами.

Ключевые слова: эвфемизм, гендерная лингвистика, дисфемизм, эвфемическая группа.

Abstract. This article is devoted to the notion of euphemism, its role in linguistics, gender linguistics, and the particularities of the use of euphemism by French women.

Key words: euphemism, gender linguistics, dysphemism, group of euphemisms.

Asrlar davomida lingvistika dunyoni qabul qilish va uning aks etilish xususiyatlarini o'rganib kelmoqda. Bunda olimlarning asosiy diqqat markazi jamiyatning turli rivojlanish davrlariga qaratiladi. Muloqot jarayonida inson jamiyat tomonidan “yovuz” yoki “yomon” deb qabul qilingan voqea va hodisalarni yumshatib aks ettirishga intilgan. Bular ishsizlik, ocharchilik, kasalliklar, zo'ravonlik, urushlar kabi insonga azob beruvchi holatlarda o'z ifodasini topgan. Jamiyatning ijtimoiy davrlarida inson muloqot jarayonidagi murakkab vaziyatlarni chetlab o'tishga va bu holatlarni evfemizmlar bilan yumshatib, almashtirishga urinib kelgan. Bu esa nutqni ishonarli va chiroyli ohangda chiqishiga xalaqit bermagan. Tilshunoslik adabiyotlarida evfemizm tushunchasiga oid ko'plab fikrlar mavjud. E.Tyurina evfemizmga quyidagicha ta'rif beradi: “Evfemizm bu - aytilishi noqulay bo'lgan til birliklarining, ba'zi hollarda esa qaysidir jihatdan ta'qiqlangan, odobsiz deb topilgan qo'pol, dag'al, yoqimsiz so'z va iboralarning boshqa so'z va ifodalar bilan pardali, yumshoq aks ettirilishidir” [1:28]. Olima I.Zabodkina shunday yozadi: “Evfemizm o'zida ko'plab ijobiy xislatlarni jamlaydi bular: xushmuomalalik, nazokat, muloyimlik, odob va h.k.” [2:52]. S.Brunet shuni qayd etadiki evfemizm birliklarining kuchayishi, yoki o'ta xushmuomalalik, demokratik normaga zid bo'lib, ijtimoiy tengsizlikni keltirib chiqaradi [3: 235]. Bugungi kunda tilshunoslar orasida evfemizmga oid yakdil fikr mavjud emas. Evfemizmga izoh berishda uning qo'pol, dag'al,

yoqimsiz, aytish noqulay bo'lgan so'z o'rnida ishlatiladigan, pardali, so'z yoki ibora ekanligi aytiladi. Olima N.S. Arapova evfemizmni "Qo'pol, yoqimsiz haqiqatni yumshoq yoki obrazli ifodalamoq", - deb aytadi [4: 231]. I.R. Galperin esa evfemizm haqida "Evfemizm bu- so'z yoki gap bo'lib, yoqimsiz so'zni almashtirish, uni muqobil holatda ifodalash uchun ishlatiladi", - deb yozadi [5: 29].

Fransuz ayollari nutqini mavzular bo'yicha tadqiq qilish jarayonida fransuz ayollarining o'z suhbatdoshi bilan hamkorlikni kuchaytirishini va muhokama jarayonida xushmuomalalik mezoniga amal qilgan holda evfemizlardan foydalanishini kuzatish mumkin. Bu mavzular qatoriga tashqi qiyofa, ortiqcha vazn, teridagi muammolar, yosh, onalik bilan bog'liq bir qancha savollarni kiritish mumkin. Evfemik guruhlarni tahlil qilinganda, eng katta guruh turli xildagi jismoniy nuqsonlarni berkitadigan, niqoblab ko'rsatadigan evfemik guruhlarga to'g'ri kelar ekan. Bu holat fransuz ayollarining o'z tashqi qiyofasiga, qaddi- qomatiga, yaxshi ko'rinishni istashiga oid e'tiborining yuqori darajada ekanligi bilan izohlanadi. Hamma davrlarda ham ko'pchilik ayollarda ularning tashqi ko'rinishini muhokama qilish dolzarb masala bo'lib kelgan. Ortiqcha vazn muammosi fransuz ayollari nutqida juda muhim muammo hisoblanadi. Fransuzlarning ayollar uchun mo'ljallangan jurnallarida ayollarga nisbatan "semiz" so'zini qo'llashda bu so'zning turli so'z qurilmalari yoki iboralar bilan o'zgartirilgan holatda qo'llanganligini ko'rish mumkin. "Semizlik, semiz bo'lmoq" iborasini tog'ridan- to'g'ri aytish o'rniga ular bu so'zni har xil o'rindosh so'zlar orqali ifodalashadi : prendre un kilo «vazn orttirish» = engraisser «to'lishmoq», avoir quelques centimètres en trop «ortiqcha santimetrغا ega bo'lmoq» = être grosse «semiz bo'lmoq», les volumes se sont déplacés «hajmning o'zgarishi» = devenir grosse «yo'g'onlashmoq»:

- Depuis je prends un kilo tous les quinze jours (Elle, 11 juin 2007, p. 208).

- J'ai quelques centimètres en trop dont mon régime ne vient pas à bout (Marie Claire, mai 2007, p. 277).

- Les volumes se sont déplacés et les contours ne sont plus aussi nets (Marie Claire, mai 2007, p. 278).

Bu semantik guruh faol tarzda fransuz reklamalarida xaridorlarni mahsulot olish uchun jalb etish maqsadida ishlatiladi. To'lachadan kelgan ayollarni ranjitmaslik uchun muloyim evfemik ifodalarning ishlatilishini ko'rish mumkin : un corps n'est pas adapté aux vêtements «kiyimlar gavdaga mos kelmaydi » = elle est grosse «u baqaloq» yoki n'importe quelle silhouette «siluetning ahamiyatsizligi» = les grosses femmes «semiz ayollar»:

- Cessons de faire croire à la plupart des femmes que leur corps n'est pas adapté aux vêtements (Elle, 12 mars 2007, p. 10).

- Ce pantalon large convient à n'importe quelle silhouette et permet aussi bien le style marin que bohème (Marie Claire, mai 2007, p. 226).

Tahlil davomida teri nuqsonlarini ifodalash uchun qo'llaniladigan evfemik birliklarni ham uchratish mumkin. Masalan, ayol terisining so'lishini bildirish uchun bu holatni apelsin yoki mandarin po'stlog'iga qiyoslash orqali ifodalanishini kuzatamiz: une peau d'orange, une peau de mandarine «mandarin yoki apelsin terisi» = une peau qui a de la cellulite «sellyulit teri»:

- J'ai quelques centimètres en trop et une peau d'orange (Marie Claire, mai 2007, p. 277).

- A la moindre émotion ma peau ressemble à celle d'une mandarine (Marie Claire, mai 2007, p. 274).

Yana bir evfemik guruh onalik bilan bog'liq turli-xil savollarni yumshatib ifodalash maqsadida ishlatiladi. Bu guruh o'z ichiga «homiladorlik » va «tug'ruq jarayoni » ni qamrab oladi. Evfemizmning yaratilish va ishlatilish asosini umume'tirof etilgan axloqqa oid qoidalar, jumladan uyatchanlik kategoriyasi tashkil etadi. «Tug'mas xotin » ni ifodalash uchun quyidagi iboralar qo'llaniladi: ça n'a pas l'air de marcher «nimanidir muvofiq kelmasligi», rien ne marche dans le ventre «qorinda hech nima o'zgarmayapti»= elle ne peut avoir un bébé «u bola ko'ra olmaydi»:

- Je lui ai dit que le bébé ça n'avait pas l'air de marcher et que j'avais besoin de médicaments pour stimuler mon ovulation (Elle, 11 juin 2007, p. 140).

- Je lui ai expliqué que je voulais un bébé mais rien ne marchait dans mon ventre (Elle, 11 juin 2007, p. 141).

Homiladorlikni ifodalash uchun quyidagi konstruksiyalardan foydalaniladi : mon ventre a vécu une vraie petite révolution «mening qornim haqiqiy inqilobni kechirmoqda» = elle est enceinte «u og'iroyoq»:

- Les jours qui ont suivi, mon ventre a vécu une vraie petite révolution (Elle, 11 juin 2007, p. 141).

Agar ayol tug'ruqdan keyin juda to'lishgan va oldingi holatiga qayta olmasa, evfemistik ifodalar quyidagi ko'rinishda ishlatilishi mumkin: retrouver sa silhouette «oldingi holatni qaytarishga harakat qilmoq» = ne pas pouvoir maigrir «oza olmaslik, ozish imkonsiz bo'lmoq»:

- Après mon accouchement je n'arrivais pas à retrouver ma silhouette (Marie Claire, mai 2007, p. 313).

Homiladorlik davrida ayol o'zining tana vazniga e'tibor bermaydi. Ayol uchun eng ahamiyatlisi bu uning bo'lajak bolasining sog'ligi hisoblanadi. Shunga qaramay, ayollar uchun tashqi ko'rinishni ifodalash uchun yumshatish iboralarini qo'llash o'ziga xos ahamiyatlidir. Masalan “semirmoq” so'zini o'zgartirish uchun ular ishlatilishi mumkin bo'lgan barcha sinonimlarni qo'llashadi(o'ylab topishadi), masalan «vazn to'plamoq», (prendre un kilo = engraisser):

- Voici le meilleur moment pour prendre un kilo sans regretter (Elle, 12 mars 2007, p. 208).

Keyingi dolzarb muammo bu ayollarning yosh muammosidir. Ular yoshlarini har qanday yo'llar, jumladan kosmetik vositalar, yohud jismoniy mashqlar yordamida berkitishga harakat qilishadi. “Qarimoq” fe'lining o'rniga ular “40 yosh chegarasidan o'tmoq” konstruksiyasidan foydalanishdi. (passer les 40 ans = devenir vieille = être âgée):

- Si vous avez passé les 40 ans et si vos cheveux sont fins... (Elle, 12 mars 2007, p. 191).

Birgina salbiy bo'yoqdorlikka ega “qarilik alomatlari” degan tushunchani ayollar nutqida uning yumshatilgan shakli, “yoshga oid ilk alomatlar” ko'rinishida ifodalanishini kuzatish mumkin. Masalan, nafaqa yoshida bo'lgan, lekin yaxshi ko'rinishga ega bo'lgan ayollarga ta'rif berish uchun quyidagi evfemik iboralar ishlatiladi: troisième âge «uchinchi davr» = vieille «qari»:

- Miami, comme toutes les villes ensoleillées de bord de mer, mène ma vie dure aux coquettes du troisième âge (Marie Claire, mai 2007, p. 18).

Yuqoridagi misollarda ayollar nutqida ularning yosh jarayoni bilan bog'liq so'zlarda ular tomonidan o'ziga xos evfemik ifodalarning jozibador, yumshatilgan holsa tus berilishini ko'rish mumkin. Shunday qilib evfemizmni ayollar nutqida o'rganish ahamiyatli bo'lib, ayniqsa ayol zoti nutqni yumshatishga va o'zining hamkorlikdagi faoliyatida evfemistik birliklarni ishlatishga harakat qilar ekan.

Ayollarning tabiat in'om etgan nazokati til rivojiga ta'sir qilib, aynan ular nutqida evfemik ifodalar o'zining jozibador ko'rinishini olar ekan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Тюрина Е. Е. Семантический статус эвфемизмов и их место в системе номинативных средств языка. Н. Новгород, 1998. 127 с.
2. Заботкина В.И. Новая лексика в современном английском языке. - М.: Высшая школа, 1999.- 137 с.
3. Brunet S. Les mots de la fin du siècle. Paris: Edition BÉlin, 1996. 254 p.
4. Арапова Н.С, Эвфемизмы//Лингвистический энциклопедический словарь—М Просвещение, 1990.-248 с.
5. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. - М.: КомКнига, 2005. - 144 с.

UO'K 81. 373

XIVA TOPONIMINING KELIB CHIQISHI

N.Jumanazarova, talaba, Qoraqalpoq davlat universiteti, Nukus

Annotatsiya. Ushbu maqola toponimlar, ularning kelib chiqishi va ularning tarixini tahlil qiladi. Undan tashqari maqolada Xiva shahrining kelib chiqishi u haqida aytilgan afsonalar haqida ma'lumot berilgan. Yurtimiz hududidagi toponimlar va ularning tarixiy qiymati, ajdodlar tilida yaratilgan tarixiy toponimlarning o'ziga xos ma'lum shaklda ifodalanib, muayyan ma'noni anglatishi, geografik hududning tabiiy xususiyatlari, o'lkamiz toponimlarida tub aholining tili va ma'naviyati ma'lum darajada o'z aksini topganligi, shu boisdan har bir toponimning etimonimi, ya'ni ma'nosini aniqlash, ko'p jihatdan uning asliy shakli va birikmalarini to'g'ri belgilab olishgabog'liqligini ifodalaydi. Bundan tashqari harbir joy nomlariga alohida to'xtalib o'tiladi.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
MINTAQAVIY BO‘LIMI
XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI

XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI
AXBOROTNOMASI

№6/4 (115)
2024 y., iyun

O‘zbekcha matn muharriri:
Ruscha matn muharriri:
Inglizcha matn muharriri:
Musahhih:
Texnik muharrir:

Ro‘zmetov Dilshod
Hasanov Shodlik
Xamrayev Nurbek, Lamers Jon
O‘rozboyev Abdulla
Shomurodov Jur‘at

“Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi” O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi
Xorazm viloyat boshqarmasida ro‘yxatdan o‘tgan. Guvoxnoma № 13-023

Terishga berildi: 06.06.2024
Bosishga ruxsat etildi: 14.06.2024.
Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8. Adadi 70.
Hajmi 27,9 b.t. Buyurtma: № 6-T

Xorazm Ma‘mun akademiyasi noshirlik bo‘limi
220900, Xiva, Markaz-1
Tel/faks: (0 362) 226-20-28
E-mail: mamun-axborotnoma@academy.uz
xma_axborotnomasi@mail.ru

(+998) 97-458-28-18